

Samenhang algemene vorming 2de graad A-finaliteit

Disclaimer

De minimumdoelen die zijn opgenomen in dit leerplan, zijn onder voorbehoud van goedkeuring door het Vlaams Parlement.

1 Organisatiemodellen

In dit document zijn een aantal organisatiemodellen voor de algemene vorming van de A-finaliteit opgenomen. Ze bieden de school een aantal mogelijkheden om leerplannen en leerplandoelen te organiseren. Ze vervangen dus de leerplannen niet. De inhoud van de vorming wordt aangegeven door de krachtlijnen, leerplandoelen en wenken in de afzonderlijke leerplannen. De organisatiemodellen zeggen enkel iets over de vorm waarin de vorming wordt georganiseerd.

De volgende organisatiemodellen komen aan bod:

- [afzonderlijke vakken](#);
- [volledig geïntegreerd model](#);
- [gedeeltelijk geïntegreerd model](#).

Vanuit Katholiek Onderwijs Vlaanderen hebben we geen voorkeur voor een model. Op basis van de leerlingenprofielen, de eigen schoolcontext, de expertise van het lerarenteam, de visie op onderwijs kunnen scholen eigen keuzes maken.

In het volledig en gedeeltelijk geïntegreerd model zijn de leerplandoelen van het Gemeenschappelijk funderend leerplan (GFL) geïntegreerd. In het model met de afzonderlijke vakken geven we in een bijlage aan waar je de doelen van het GFL kan integreren. De leerplandoelen van het GFL worden daarenboven door heel het lerarenteam en in beleidscontext gerealiseerd. Dat die leerplandoelen worden verbonden aan vakken versterkt enkel de realisatie ervan.

Bij de afzonderlijke leerplannen voorzien we het volgende aantal graduren per vak:

Vak	Tweede graad	Derde graad
Godsdienst	4	4
Lichamelijke opvoeding	4	4
Engels of Frans	4	4
Maatschappelijke vorming	4	2
Nederlands	6	4
Wiskunde	4	4
Gemeenschappelijk funderend leerplan	2	2

Als je kiest voor een gedeeltelijk of volledig geïntegreerd model is het aangewezen om het voorziene aandeel uren per vak zoveel mogelijk te respecteren.

1.1 Organisatiemodel 1: zes vakken voor algemene vorming

In dit organisatiemodel bieden de vakken van de leerplannen het model voor opbouw en organisatie van het schoolcurriculum.

De zes vakken van de algemene vorming (Engels of Frans, Godsdienst, Lichamelijke opvoeding, Maatschappelijke vorming, Nederlands, Wiskunde) worden als afzonderlijke eenheden aangeboden. Dat betekent niet dat samenhang tussen vakken niet belangrijk is. Linken met andere vakken worden bij leerplandoelen van de afzonderlijke leerplannen aangegeven.

Binnen dit organisatiemodel onderscheiden we 2 modellen:

- Model A: een model met afzonderlijke vakken zonder integratie van de leerplandoelen van het GFL;
- Model B: een model met afzonderlijke vakken waarin de leerplandoelen van het GFL zijn geïntegreerd.

Model A

In dit model kies je zelf waar je de leerplandoelen van het GFL (inclusief leren leren) een plaats geeft. De leerplandoelen van het GFL kunnen worden gerealiseerd via schooleigen projecten, door een of meer leerplandoelen te integreren in vakken van de algemene of de specifieke vorming of door een aantal leerplandoelen samen onder de vorm van een vak aan te bieden, of door een combinatie van voorgaande mogelijkheden.

Model B

leren leren					
Engels of Frans	Godsdienst*	Lichamelijke opvoeding*	Maatschappelijke vorming*	Nederlands*	Wiskunde*

In dit model doen we suggesties om de doelen van het GFL te koppelen aan vakken. De vakken van de leerplannen bieden samen met het Gemeenschappelijk funderend leerplan het model voor opbouw en organisatie van het schoolcurriculum. Het overzicht van de leerplandoelen van het GFL gekoppeld per vak is in [bijlage 1](#) van dit document opgenomen.

Bij een integratie van het GFL in de afzonderlijke vakken is het belangrijk om te kijken of het voorziene aantal lessen van de vakken volstaat voor de realisatie van de leerplandoelen.

Het onderdeel 'leren leren' (vanuit het GFL) wordt in alle vakken aangeboden en integreren we daarom niet in de afzonderlijke vakken.

Vertrekkend van dit model kunnen scholen eigen keuzes maken. Zo kan een school ervoor kiezen om voor bepaalde leerplandoelen binnen het complementair gedeelte een afzonderlijk vak te voorzien (bv. een vak Artistieke vorming in de 2de of 3de graad, een vak ICT in de 2de graad ...) of ze te koppelen aan het specifiek gedeelte.

1.2 Organisatiemodel 2: volledig geïntegreerde algemene vorming

De leerplandoelen van de verschillende leerplannen worden gegroepeerd in tien bouwstenen van het curriculum algemene vorming. Die bouwstenen brengen de leerplandoelen van de vakleerplannen en het Gemeenschappelijk funderend leerplan samen.

De tien bouwstenen worden in de digitale leerplantoel opgenomen als voorgestructureerde doelenkaders.

- De bouwstenen zijn bedoeld als basisordering die de school kan gebruiken om eigen didactische, inhoudelijke en organisatorische keuzes te maken. Ze vormen een 'frame' en geen afgewerkt product. De bouwstenen zijn geen thema's of projecten. Het lerarenteam kan naar eigen inzicht de bouwstenen verder inkleuren, concretiseren, opsplitsen, samenbrengen.
- Een aantal bouwstenen schraagt continu het leerproces van leerlingen. Die bouwstenen noemen we overstijgende bouwstenen. Ze functioneren optimaal als *rode draden* waar leerlingen op permanente basis aan werken. Zij kunnen afzonderlijk en/of geïntegreerd in het schoolcurriculum worden opgenomen.
- Alle doelen van de vakleerplannen Nederlands, Maatschappelijke vorming en Wiskunde werden in bouwstenen ondergebracht. Enkele leerplandoelen komen meer dan een keer aan bod. Leerplandoelen van de vakken Engels en Frans werden ook verbonden met de bouwsteen, maar kunnen nog altijd in een afzonderlijk vak (zoals in organisatiemodel 1) worden gerealiseerd. In het document werden ze in grijze kleur opgenomen.
- Alle leerplandoelen van het GFL werden toegevoegd aan de bouwstenen. Ze worden daarenboven door heel het lerarenteam en in beleidscontext gerealiseerd. Dat leerplandoelen worden verbonden aan verschillende vakken versterkt enkel de realisatie ervan.
- Verwante leerplandoelen van het vak Godsdienst en het vak Lichamelijke opvoeding worden toegevoegd ter informatie en om samenwerking te faciliteren, maar het vak Godsdienst en het vak LO blijven aparte vakken. In het document werden ze in grijze kleur opgenomen.
- Indien een lerarenteam dat zinvol vindt, kan ze ook doelen uit de specifieke leerplannen van de beroepsgerichte vorming met de bouwstenen verbinden. Die verbinding versterkt de integratie tussen algemene en specifieke vorming. Daarbij moeten zowel de doelen van de algemene vorming als van de beroepsgerichte vorming worden gerealiseerd.
- Een overzicht van de leerplandoelen die gekoppeld worden per bouwsteen is opgenomen in [bijlage 2](#).

Legende bij de figuur:

- Oker: overstijgende bouwstenen (rode draad)
- Bruin: thematisch/inhoudelijk geordende bouwstenen

1.3 Organisatiemodel 3: twee clusters algemene vorming

Ook dit organisatiemodel vertrekt van alle leerplandoelen van de leerplannen ingedeeld in bouwstenen en groepeert die in twee clusters. De aandachtspunten en verduidelijkingen bij model 2 gelden ook voor model 3. Een overzicht van de leerplandoelen die gekoppeld zijn per bouwsteen is opgenomen in [bijlage 2](#).

Cluster 1: Taal, cultuur en samenleving (bouwstenen 1 tot en met 6)

Generiek doel: De leerlingen worden relationeel sterke, creatieve en taalvaardige cultuurparticipanten en geïnspireerde burgers. Dat kan door het verwerven van historische, ruimtelijke, artistiek-culturele en talige inzichten en vaardigheden, aangeboden binnen betekenisvolle contexten.

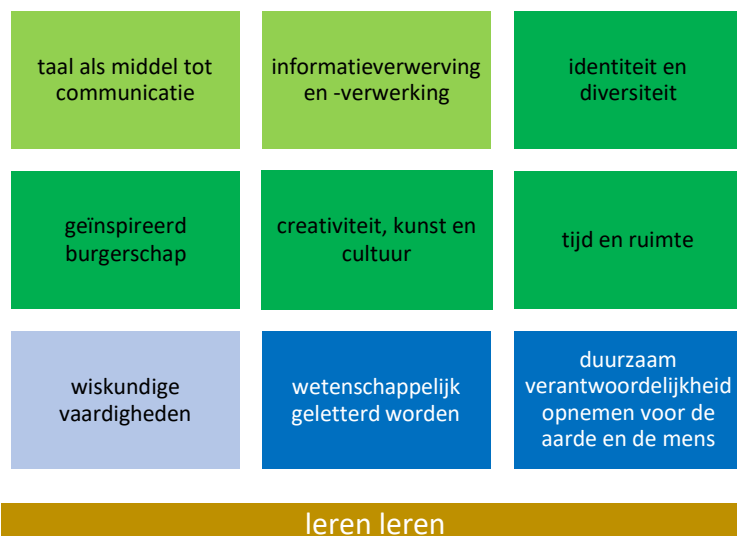
Cluster 2: Wetenschappen, wiskunde en samenleving (bouwstenen 7 tot en met 9)

Generiek doel: De leerlingen worden weerbare, bewuste en kritische participanten binnen de complexer wordende informatiemaatschappij. Dat kan door het verwerven van wetenschappelijke en wiskundige inzichten en vaardigheden, die aangeboden worden binnen betekenisvolle contexten. De leerlingen gaan probleemoplossend om met uitdagingen die de toekomst van de planeet bedreigen en maken duurzame ethische keuzes.

Clusteroverstijgende bouwsteen (bouwsteen 10 'leren leren') - de bouwsteen wordt in beide clusters geïmplementeerd.

Generiek doel: De leerlingen leren het leren in handen nemen en de effectiviteit ervan te verhogen. Ze verweven eigenaarschap van de eigen onderwijsloopbaan en van de keuzes en de beroepskeuzes die ze zullen maken.

Scholen kunnen kiezen voor eigen clusters of eigen benamingen van clusters waarbij ze opteren voor dezelfde of een andere indeling van leerplandoelen zoals Wetenschappen-Wiskunde, Maatschappelijke vorming-Nederlands, STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts en Mathematics).

Legende bij de figuur:

- *Groen: bouwstenen van cluster 1*
- *Blauw: bouwstenen van cluster 2*
- *Bruin: clusteroverstijgende bouwsteen leren leren*
- *Licht: overstijgende bouwsteen (rode draad)*
- *Donker: thematisch/inhoudelijk geordende bouwstenen*

2 Bijlagen

2.1 Bijlage 1

In deze bijlage is een overzicht opgenomen van de leerplandoelen GFL gekoppeld aan de afzonderlijke vakken.

Nederlands (II-Ned-a)

Gemeenschappelijk funderend leerplan
De leerlingen gebruiken schooltaal en vaktaal.
De leerlingen nemen notities bij het lezen en beluisteren van teksten. *Kenmerken van de teksten waarbij leerlingen notities nemen Minimumvereisten voor de notities: inhoud en vorm afgestemd op het doel en de doelgroep
De leerlingen gebruiken doelgericht functionaliteiten van toepassingen om digitaal te communiceren (*courante functionaliteiten van vergelijkbare toepassingen)
De leerlingen gebruiken doelgericht functionaliteiten van toepassingen om digitale inhoud te creëren. (*courante functionaliteiten van vergelijkbare toepassingen)
De leerlingen beoordelen informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid bij het lezen en luisteren.
De leerlingen verwerken informatie op een kritische en systematische manier.

Wiskunde (II-Wis-a)

Gemeenschappelijk funderend leerplan
De leerlingen gebruiken doelgericht functionaliteiten van toepassingen om digitale inhoud te creëren. (*courante functionaliteiten van vergelijkbare toepassingen)
De leerlingen beoordelen informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid bij het lezen en luisteren.

Maatschappelijke vorming (II-MaVo-a)

Gemeenschappelijk funderend leerplan
+ De leerlingen reflecteren over ethische keuzes.
+ De leerlingen dialogeren open en constructief over levensbeschouwing, inspiratie en zingeving.
De leerlingen reflecteren over de eigen identiteit.
De leerlingen gaan in dialoog over het relationele, dynamische en meervoudige karakter van identiteit.
De leerlingen lichten toe hoe verschillende vormen van diversiteit verrijkend en uitdagend zijn voor het samenleven.
De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie met respect voor elkaars grenzen.
De leerlingen verwoorden hun eigen standpunt over maatschappelijke thema's vanuit aangereikte informatie.
De leerlingen dialogeren geïnformeerd en beargumenteerd over maatschappelijke thema's.
+ De leerlingen reflecteren over hun engagement op school en in de samenleving.
De leerlingen genereren creatieve ideeën om een probleem op te lossen en bespreken de uitvoerbaarheid ervan aan de hand van criteria.
De leerlingen brengen kunst- en cultuuruitingen in verband met de context waarin die voorkomen.
De leerlingen reflecteren over de eigen beleving bij uiteenlopende kunst- en cultuuruitingen.
De leerlingen lichten toe hoe een kunstwerk vanuit vorm en inhoud betekenis geeft.
De leerlingen doorlopen een artistiek-creatief proces vanuit verbeelding.
De leerlingen ontwikkelen gezondheidsvaardigheden in functie van hun fysiek en mentaal welzijn in verschillende thema's.

De leerlingen respecteren ethische, sociale en legale regels in hun omgang met digitale technologie.
--

De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen.

Lichamelijke opvoeding (II-III-LiOp-ddaa)

Gemeenschappelijk funderend leerplan

De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie met respect voor elkaars grenzen.

De leerlingen ontwikkelen gezondheidsvaardigheden in functie van hun fysiek en mentaal welzijn in verschillende thema's.
--

Godsdienst

De doelen van het Gemeenschappelijk funderend leerplan kunnen niet exclusief worden opgenomen in het vak Godsdienst. Ze moeten ook op een andere plaats aan bod komen. Het kan wel zinvol zijn om bepaalde doelen van het GFL binnen het vak Godsdienst verder in te oefenen.

Gemeenschappelijk funderend leerplan

+ De leerlingen reflecteren over ethische keuzes.

+ De leerlingen dialogeren open en constructief over levensbeschouwing, inspiratie en zingeving.
--

Gemeenschappelijk funderend leerplan: Leren leren

Leren leren is een verantwoordelijkheid die gedragen wordt door alle vakken. Scholen kunnen er ook voor kiezen om deze leerplandoelen op te nemen in een afzonderlijk uur bv. een titularisuur.

Gemeenschappelijk funderend leerplan

De leerlingen verwerken informatie op een kritische en systematische manier
---

De leerlingen gebruiken doelgericht functionaliteiten van toepassingen om digitale inhoud te beheren. (*courante functionaliteiten van vergelijkbare toepassingen)
--

De leerlingen zetten (meta)cognitieve leer- en regulatiestrategieën in om zich leerinhouden eigen te maken.

De leerlingen reflecteren cyclisch, vakoverschrijdend en vakspecifiek over het eigen leerproces en sturen het op basis daarvan doelgericht bij. *Dit leerplandoel geldt voor algemene en specifieke vorming (tweede en derde graad)

De leerlingen doorlopen bewust hun studie- of beroepskeuzeprocess
---

2.2 Bijlage 2: bouwstenen van de organisatiemodellen

In deze bijlage vind je een overzicht van de leerplandoelen die worden gekoppeld aan de verschillende bouwstenen.

1. Taal als middel tot communicatie

De leerlingen gebruiken taal om te communiceren en om te participeren aan samenleving en cultuur. Daartoe verwerven ze kennis en inzicht in de Nederlandse (en andere) taal en leren ze de taal op een correcte manier gebruiken.

Nederlands
De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.
De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.
De leerlingen spreken en schrijven doelgericht (minimumvereisten).
De leerlingen drukken zich creatief uit met taal.
De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie (minimumvereisten).
+ De leerlingen beargumenteren mondeling een eigen mening.
De leerlingen passen inzicht in taalgebruik toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
De leerlingen passen inzicht in taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.
Gemeenschappelijk funderend leerplan
De leerlingen gebruiken schooltaal en vaktaal.
Engels
De leerlingen bepalen het onderwerp en de hoofdgedachte bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.
De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.
De leerlingen spreken en schrijven doelgericht met behulp van aangereikte zinnen, sleutelwoorden of een voorbeeld. (minimumvereisten)
De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge interactie (minimumvereisten).
De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. (kenmerken en minimumvereisten)
De leerlingen zetten aspecten van het taalsysteem in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.
Frans
De leerlingen bepalen het onderwerp en de hoofdgedachte bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.
De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.
De leerlingen spreken en schrijven doelgericht met behulp van aangereikte zinnen, sleutelwoorden of een voorbeeld. (minimumvereisten)
De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge interactie (minimumvereisten).
De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. (kenmerken en minimumvereisten)
De leerlingen zetten aspecten van het taalsysteem in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.

2. Informatieverwerving en informatieverwerking

De leerlingen verwerven en verwerken op een correcte en kritische manier (digitale) informatie om er mee aan de slag te gaan.

Nederlands
De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.
De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.
De leerlingen passen inzicht in taalgebruik toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. (tekstkenmerken en minimumvereisten)
De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.
Mavo
De leerlingen vergelijken bronnen over eenzelfde historisch fenomeen op basis van hun betrouwbaarheid.
Gemeenschappelijk funderend leerplan
De leerlingen gebruiken doelgericht functionaliteiten van toepassingen om digitaal te communiceren. >(*courante functionaliteiten van vergelijkbare toepassingen)
De leerlingen gebruiken doelgericht functionaliteiten van toepassingen om digitale inhoud te creëren. (*courante functionaliteiten van vergelijkbare toepassingen)
De leerlingen gebruiken doelgericht functionaliteiten van toepassingen om digitale inhoud te beheren. (*courante functionaliteiten van vergelijkbare toepassingen)
De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen.
De leerlingen beoordelen informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid bij het lezen en luisteren.
De leerlingen verwerken informatie op een kritische en systematische manier.
De leerlingen nemen notities bij het lezen en beluisteren van teksten. *Kenmerken van de teksten waarbij leerlingen notities nemen Minimumvereisten voor de notities: inhoud en vorm afgestemd op het doel en de doelgroep
Engels
De leerlingen bepalen het onderwerp en de hoofdgedachte bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.
De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.
De leerlingen zetten aspecten van het taalsysteem in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.
Frans
De leerlingen bepalen het onderwerp en de hoofdgedachte bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.
De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.
De leerlingen zetten aspecten van het taalsysteem in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.

3. Identiteit en diversiteit

De leerlingen leren wie ze zijn en begrijpen dat een identiteit meervoudig en complex is. Ze begrijpen dat identiteit en respect voor diversiteit en een diverse samenleving samengaan. Ze leren zorg dragen voor zichzelf en respectvol omgaan met anderen. Ze begrijpen dat ze zich als persoon verder kunnen ontwikkelen en leren daarbij de eigen grenzen en die van anderen te bewaken.

Nederlands
De leerlingen geven overeenkomsten en verschillen aan in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.
Gemeenschappelijk funderend leerplan
+ De leerlingen dialogeren open en constructief over levensbeschouwing, inspiratie en zingeving.
De leerlingen reflecteren over de eigen identiteit.
De leerlingen gaan in dialoog over het relationele, dynamische en meervoudige karakter van identiteit.
De leerlingen lichten toe hoe verschillende vormen van diversiteit verrijkend en uitdagend zijn voor het samenleven.
De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie met respect voor elkaars grenzen.
De leerlingen respecteren ethische, sociale en legale regels in hun omgang met digitale technologie.
Engels
De leerlingen identificeren bij het lezen en beluisteren van teksten kenmerkende aspecten van maatschappijen en culturen waarin Engels wordt gesproken.
Frans
De leerlingen identificeren bij het lezen en beluisteren van teksten kenmerkende aspecten van maatschappijen en culturen waarin Frans wordt gesproken.
Godsdienst
De leerlingen lichten aan de hand van levensgetuigenissen toe hoe mensen zin zoeken, zin geven en zin ontvangen.

4. Creativiteit, kunst en cultuur

De leerlingen participeren aan cultuur en kunst en creëren eigen artistiek werk vanuit hun verbeelding.

Nederlands
De leerlingen drukken zich creatief uit met taal.
De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten.
Mavo
De leerlingen leggen aan de hand van eenvoudige voorbeelden uit dat mensen een andere betekenis kunnen geven aan historische fenomenen.
Gemeenschappelijk funderend leerplan
De leerlingen genereren creatieve ideeën om een probleem op te lossen en bespreken de uitvoerbaarheid ervan aan de hand van criteria.
De leerlingen brengen kunst- en cultuuruitingen in verband met de context waarin die voorkomen.
De leerlingen reflecteren over de eigen beleving bij uiteenlopende kunst- en cultuuruitingen.
De leerlingen lichten toe hoe een kunstwerk vanuit vorm en inhoud betekenis geeft.
De leerlingen doorlopen een artistiek-creatief proces vanuit verbeelding.
Engels
De leerlingen drukken de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten uit.
Frans
De leerlingen drukken de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten uit.

5. Tijd en ruimte

De leerlingen situeren het eigen bestaan in de tijd (de geschiedenis) en in de ruimte (de wereld).
Leerlingen verrijken de eigen identiteit door die in relatie te brengen met vroeger en elders.

Mavo
De leerlingen situeren historische fenomenen in tijd en ruimte op een gegeven tijdlijn met de courante westerse periodisering en op een kaart.
De leerlingen vergelijken bronnen over eenzelfde historisch fenomeen op basis van hun betrouwbaarheid.
De leerlingen leggen aan de hand van eenvoudige voorbeelden uit dat mensen een andere betekenis kunnen geven aan historische fenomenen.
De leerlingen leggen aan de hand van voorbeelden gelijkenissen, verschillen en verbanden tussen vroeger en nu uit.
De leerlingen geven voorbeelden van oorzaken en gevolgen van het versterkt broeikaseffect.
De leerlingen geven voorbeelden van ruimtelijke gevolgen van demografische processen, productie en consumptie.
De leerlingen leggen aan de hand van een aangereikt voorbeeld uit hoe de persoonlijke en maatschappelijke context de beleving en betekenis van een plaats kan beïnvloeden.
De leerlingen situeren absoluut en relatief personen, plaatsen, patronen en processen op relevante ruimtelijke schaalniveaus.
De leerlingen zetten geografische hulpbronnen met inbegrip van GIS-viewers functioneel in.
Gemeenschappelijk funderend leerplan
De leerlingen dialogeren geïnformeerd en beargumenteerd over maatschappelijke thema's.

6. Geïnspireerd burgerschap

De leerlingen nemen voor zichzelf en voor anderen verantwoordelijkheid op om tot een meer rechtvaardige samenleving te komen en om als toekomstige burgers op democratische wijze aan die samenleving te participeren.

Mavo
De leerlingen lichten de betekenis, de principes en de werking van de democratische rechtsstaat en hun verantwoordelijkheid daarin toe.
Gemeenschappelijk funderend leerplan
+ De leerlingen reflecteren over ethische keuzes
De leerlingen verwoorden hun eigen standpunt over maatschappelijke thema's vanuit aangereikte informatie.
De leerlingen dialogeren geïnformeerd en beargumenteerd over maatschappelijke thema's.
+ De leerlingen reflecteren over hun engagement op school en in de samenleving
Godsdienst
LPD PPE1 De leerlingen leggen uit waarom ze ervaringen uit het werkveld als positief of negatief ervaren.
LPD PPE3 De leerlingen onderscheiden ethische afwegingen bij situaties uit het werkveld.
LPD PPE 8 De leerlingen zien in levensverhalen en getuigenissen het verband tussen christelijke inspiratie en professioneel engagement.
LPD PPE 9 De leerlingen drukken hun eigen kijk op professioneel en persoonlijk engagement uit.
LPD PPE 10 De leerlingen drukken uit hoe een christelijke visie op professioneel en persoonlijk engagement verwantschap vertoont met en/of een uitdaging vormt voor de eigen visie.

7. Wiskundige vaardigheden

De leerlingen rekenen met getallen in betekenisvolle contexten. Ze gaan om met allerhande wiskundige grafische voorstellingen en interpreteren ze correct. De leerlingen kunnen eenvoudige problemen oplossen aan de hand van wiskunde

Wiskunde
De leerlingen lossen vanuit betekenisvolle contexten problemen op door wiskundige concepten en vaardigheden in te zetten.
De leerlingen voeren met functioneel gebruik van ICT eenvoudige berekeningen uit met gehele getallen, kommagetallen, breuken, procenten en verhoudingen in betekenisvolle contexten.
De leerlingen ronden zinnig af en schatten resultaten van bewerkingen in betekenisvolle contexten.
De leerlingen leggen het verband tussen een 3D-situatie en 2D-voorstellingen ervan in betekenisvolle contexten.
De leerlingen interpreteren grafieken, tabellen, diagrammen en (woord)formules in betekenisvolle contexten.
De leerlingen interpreteren de mediaan en het rekenkundig gemiddelde en de variatiebreedte van numerieke gegevens in betekenisvolle contexten.

8. Wetenschappelijk geletterd worden

De leerlingen verklaren biologische invloeden op (het ontstaan van) het leven en gezondheid en ontwikkelen gezond gedrag en een gezonde levensstijl. Ze begrijpen het belang van kennis van stoffen, mengsels en fysische concepten in het dagelijks leven.

Maatschappelijke vorming
De leerlingen leggen het verloop van de menstruatiecyclus uit en het begrip hormoon.
De leerlingen leggen de negatieve rol uit van virussen, bacteriën en schimmels in de natuur en in toepassingen voor de mens.
De leerlingen leggen de positieve rol uit van virussen, bacteriën en schimmels in de natuur en in toepassingen voor de mens. <ul style="list-style-type: none">
- Positieve rol van het microbiom bij de mens
De leerlingen brengen informatie uit product- of materiaallabels in verband met bewust gebruik op vlak van gezondheid en leefmilieu. <ul style="list-style-type: none">
- Herkomst en duurzaamheid van stoffen
- Voedingsbestanddelen
- Dosis en concentratie van stoffen in relatie tot gebruik
De leerlingen geven voorbeelden van mengsels die via eenvoudige scheidingstechnieken kunnen uitgesplitst worden in één of meer bestanddelen.
De leerlingen werken op een veilige en duurzame manier met chemische stoffen. <ul style="list-style-type: none">
- Eigenschappen van chemische stoffen
- Chemische formule
De leerlingen gebruiken de concepten rendement, vermogen en warmte om energieomzettingen in systemen te beschrijven. <ul style="list-style-type: none">
- Energiebalans
- Duurzaam energiegebruik
De leerlingen verklaren fenomenen of toepassingen uit het dagelijkse leven aan de hand van snelheid, kracht, hefboom, druk, zichtbaar licht, straling of elektriciteit.
De leerlingen lichten fenomenen of toepassingen uit het dagelijks leven toe met betrekking tot geluid met inbegrip van veiligheidsaspecten en de decibelschaal.
Gemeenschappelijk funderend leerplan
De leerlingen ontwikkelen gezondheidsvaardigheden in functie van hun fysiek en mentaal welzijn in verschillende thema's.
Lichamelijke opvoeding

De leerlingen passen technieken voor levensreddend handelen toe in een gesimuleerde leeromgeving.

- Werken met een AED-oefentoestel

9. Duurzaam verantwoordelijkheid opnemen voor de aarde en voor de mens

Vanuit de uitdagingen die de toekomst van de planeet bedreigen leren leerlingen duurzame ethische keuzes maken, die ze kunnen beargumenteren en toepassen in de praktijk.

Maatschappelijke vorming
De leerlingen geven voorbeelden van oorzaken en gevolgen van het versterkt broeikaseffect.
De leerlingen geven voorbeelden van ruimtelijke gevolgen van demografische processen, productie en consumptie.
De leerlingen situeren absoluut en relatief personen, plaatsen, patronen en processen op relevante ruimtelijke schaalniveaus.
De leerlingen brengen informatie uit product- of materiaallabels in verband met bewust gebruik op vlak van gezondheid en leefmilieu. <ul style="list-style-type: none">
- Herkomst en duurzaamheid van stoffen
- Voedingsbestanddelen
- Dosis en concentratie van stoffen in relatie tot gebruik
De leerlingen werken op een veilige en duurzame manier met chemische stoffen. <ul style="list-style-type: none">
- Eigenschappen van chemische stoffen
- Chemische formule
De leerlingen gebruiken de concepten rendement, vermogen en warmte om energieomzettingen in systemen te beschrijven. <ul style="list-style-type: none">
- Energiebalans
- Duurzaam energiegebruik
Gemeenschappelijk funderend leerplan
+ De leerlingen reflecteren over ethische keuzes
Godsdienst
LPD GH3 In een casus het ethisch appel onderscheiden.
LPD PPE3 De leerlingen onderscheiden ethische afwegingen bij situaties uit het werkveld.

10. Leren leren

De leerlingen leren hun leren in handen nemen en de effectiviteit ervan te verhogen. Ze verwerven eigenaarschap van de eigen onderwijsloopbaan en van de keuzes en de beroepskeuzes die ze zullen maken.

Gemeenschappelijk funderend leerplan
De leerlingen zetten (meta)cognitieve leer- en regulatiestrategieën in om zich leerinhouden eigen te maken.
De leerlingen reflecteren cyclisch, vakoverschrijdend en vakspecifiek over het eigen leerproces en sturen het op basis daarvan doelgericht bij. *Dit leerplandoel geldt voor algemene en specifieke vorming (tweede en derde graad)
De leerlingen doorlopen bewust hun studie- en beroepskeuzeprocessen.

